

FIRE SAFETY CULTURE – AS A SOCIAL-PHILOSOPHICAL RESEARCH OBJECT

Soxibjon Obidovich Soliyev

Independent Researcher

Fergana State Technical University

Fergana, Uzbekistan

ABOUT ARTICLE

Key words: Delphi panel approach, regulation, proactive fire safety culture, determinism model.

Received: 13.06.25

Accepted: 15.06.25

Published: 17.06.25

Abstract: This article highlights the possibility of analyzing and classifying the concept of "Fire Safety Culture" from various philosophical perspectives, and from an ethical perspective, fire safety culture is a collective moral obligation of individuals and organizations to prioritize the safety and well-being of people and property.

YONG'IN XAVFSIZLIGI MADANIYATI – IJTIMOIIY-FALSAFIY TADQIQOT OBYEKTI SIFATIDA

Soxibjon Obidovich Soliyev

Mustaqil tadqiqotchi

Farg'ona davlat texnika universiteti

Farg'ona, O'zbekiston

MAQOLA HAQIDA

Kalit so'zlar: Delphi paneli yondashuvi, regulatsiya, proaktiv yong'in xavfsizligi madaniyati, determinizm modeli.

Annotatsiya: Mazkur maqolada "Yong'in xavfsizligi madaniyati" tushunchasini turli falsafiy nuqtai nazardan tahlil qilish va tasniflash mumkinligi va axloqiy nuqtai nazardan, yong'in xavfsizligi madaniyati odamlar va mulkning xavfsizligi va farovonligini birinchi o'ringa qo'yish uchun shaxslar va tashkilotlarning jamoaviy axloqiy majburiyati sifatida yoritib berilgan.

КУЛЬТУРА ПОЖАРНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ – КАК ОБЪЕКТ СОЦИАЛЬНО-ФИЛОСОФСКОГО ИССЛЕДОВАНИЯ

Сохибджон Обидович Солиев

Независимый исследователь

Ферганский государственный технический университет

Фергана, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: подход группы Дельфи, регулирование, проактивная культура пожарной безопасности, модель детерминизма.

Аннотация: В данной статье освещается возможность анализа и классификации понятия «Культура пожарной безопасности» с различных философских точек зрения, а с этической точки зрения культура пожарной безопасности — это коллективное моральное обязательство отдельных лиц и организаций уделять первостепенное внимание безопасности и благополучию людей и имущества.

Kirish. Yong'in xavfsizligi madaniyati deganda jamiyat yoki tashkilot ichida umumiy bo'lgan bilim, ko'nikma va amaliyotlar yig'indisi tushunilishi mumkin. Ushbu bilimlar empirik dalillarga, tarixiy tajribalarga va yong'in xavfsizligi bo'yicha davom etayotgan tadqiqotlarga asoslangan bo'lib, eng yaxshi amaliyotlar va standart operatsion tartib-qoidalarni ishlab chiqishga olib keladi.

Gnoseologik nuqtai nazardan, yong'in xavfsizligi madaniyati kognitiv tuzilmalarni o'z ichiga oladi, ular orqali shaxslar va tashkilotlar yong'in xavfini idrok etadilar, sharhlaydilar va ularga javob beradilar. U yong'in xavfini bilish va tushunish, xavflarni baholash qobiliyati va bilimlarni amaliy vaziyatlarda qo'llashni o'z ichiga oladi.

Sotsiologik nuqtai nazardan, yong'in xavfsizligi madaniyati - bu shaxslar, tashkilotlar va muassasalar o'rtasidagi o'zaro munosabatlardan kelib chiqadigan ijtimoiy tuzilma. U ma'lum bir jamiyatda yong'in xavfsizligiga ustuvor ahamiyat beradigan jamoaviy qadriyatlar, me'yorlar va xatti-harakatlarni aks ettiradi.

Kommunikativ nuqtai nazardan, yong'in xavfsizligi madaniyati yong'in xavfsizligi to'g'risidagi ma'lumotlarni jamoada almashish va tarqatish usullarini o'z ichiga oladi. Bunga rasmiy ta'lim, o'qitish, jamoatchilikni xabardor qilish kampaniyalari va norasmiy sotsializatsiya jarayonlari kiradi.

Antropologik nuqtai nazardan, yong'in xavfsizligi madaniyati jamiyat yoki tashkilotda singib ketgan madaniy amaliyotlar va marosimlar to'plami sifatida qaraladi. Bu amaliyotlar avlodlardan avlodga o'tib, jamiyat turmush tarzining ajralmas qismi bo'lib, odamlar yong'in xavfini qanday qabul qilishlari va ularga javob berishlarini shakllantiradi.

Yong'in xavfsizligi madaniyatini jamiyatning yong'inga bo'lgan munosabatining ramziy ifodasi sifatida ham ko'rish mumkin. Bunga jamiyatda olov va uning atrofdagi roli haqidagi tushunchasini bildiruvchi ramzlar, afsonalar va rivoyatlar kiradi.

Psixologik jihatdan yong'in xavfsizligi madaniyati odamlar va guruhlarining yong'in xavfsizligiga nisbatan xatti-harakatlari va munosabatlari bilan belgilanadi. U odamlarning

yong'in xavfi sharoitida xavfsizligini ta'minlash uchun ishlab chiqadigan odatlar, tartiblar va shartli javoblarni o'z ichiga oladi. Ushbu ta'rif, shuningdek, xavfni idrok etish va qaror qabul qilish bilan bog'liq psixologik jarayonlarni o'z ichiga oladi. Shaxslarning yong'in xavfining ehtimoli va jiddiyligini qanday qabul qilishlari ularning xatti-harakatlari va yong'in xavfsizligi amaliyotlariga rioya qilishlariga sezilarli darajada ta'sir qiladi.

Proaktiv yong'in xavfsizligi madaniyati yong'in xavfini oldindan bilish va hodisalar sodir bo'lishidan oldin profilaktika choralarini ko'rishni o'z ichiga oladi. U doimiy takomillashtirish, muntazam treninglar va xavfsizlik protokollarida faol ishtirok etish bilan tavsiflanadi.

Reaktiv yong'in xavfsizligi madaniyati yong'in hodisalari sodir bo'lgandan keyin ularga javob berishga asoslangan bo'lib, oldini olishdan ko'ra zararni nazorat qilish va tiklashga qaratilgan.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

Rasmiy madaniyat tashkilot yoki jamoalarda yong'in xavfsizligi amaliyotlarini belgilaydigan rasmiy siyosatlar, qoidalar va o'quv dasturlarini o'z ichiga oladi.

Norasmiy madaniyat deganda shaxslarning sotsializatsiya, tengdoshlar ta'siri va shaxsiy tajribalari asosida qabul qiladigan yozilmagan me'yorlar, e'tiqodlar va xatti-harakatlar tushuniladi.

Tashkiliy madaniyat ma'lum bir tashkilot ichidagi yong'in xavfsizligi amaliyotiga, shu jumladan ish joyida xavfsizlikni boshqarish, etkazish va qo'llashga qaratilgan.

Jamiyat madaniyati yong'in xavfsizligi bilan bog'liq kengroq ijtimoiy munosabatlar va amaliyotlarni, jumladan, xalq ta'limi, jamoatchilik ishtiroki va jamoaviy mas'uliyatni o'z ichiga oladi.

"Yong'in xavfsizligi madaniyati" ning falsafiy ta'riflari va tasniflari tashkilot madaniyati, xavfsizlikni boshqarish va ijtimoiy kognitiv nazariyalardan tushunchalarni birlashtiradigan turli nuqtai nazarlarni o'z ichiga oladi.

Xavfsizlik madaniyati ko'pincha tashkilot a'zolarining salomatlik va xavfsizlik ko'rsatkichlariga nisbatan munosabati va xulq-atvoriga ta'sir qiluvchi tashkiliy madaniyatning bir qismi hisoblanadi. Ushbu istiqbol ijtimoiy kognitiv nazariyaga asoslanadi, bu erda xavfsizlik madaniyati oldingi holatlar,

xatti-harakatlar va natijalarni o'z ichiga olgan o'zaro model sifatida qaraladi. Xavfsizlik madaniyati tashkilot ichidagi a'zolarining salomatlik va xavfsizlik masalalariga bo'lgan munosabatlarini shakllantirishda katta rol o'ynaydi va bu ko'pincha tashkiliy madaniyatning muhim jihati hisoblanadi. Ijtimoiy kognitiv nazariyaga ko'ra, xavfsizlik madaniyati uchta asosiy elementga asoslanadi: oldingi holatlar (masalan, xavfsizlikka doir qoidalar va amaliyotlar), xatti-

harakatlar (xodimlarning xavfsizlikka nisbatan kundalik amaliyotlari va qarorlari) va natijalar (xavfsizlik ko'rsatkichlari va natijalari). Bu elementlar o'zaro bog'liq holda ishlaydi va xavfsizlik madaniyatining rivojlanishi uchun muhim hisoblanadi. Bu modelga ko'ra, xavfsizlik madaniyati tashkilotning har bir darajasida xodimlarning xavfsizlikni qanday tushunishi va unga qanday amal qilishiga bog'liq bo'lgan uzviy bog'liq jarayonlar orqali rivojlanadi. Boshqacha qilib aytganda, xavfsizlik madaniyati o'zgaruvchan dinamikaga ega bo'lib, tashkilotdagi har bir a'zoning xavfsizlikka doir qarorlari va xatti-harakatlari orqali doimiy ravishda shakllanib boradi.

Yong'in xavfsizligi xizmatlarida xavfsizlik madaniyati yong'in xavfsizligi operatsiyalariga xos xavfsizlik bilan bog'liq qadriyatlar, qarashlar, e'tiqodlar va xatti-harakatlar to'plami sifatida belgilangan. Yong'in xizmati konteksti uchun mo'ljallangan maxsus vositalar yordamida ushbu omillarni tizimli ravishda baholash muhimdir. Yong'in xavfsizligi xizmatlarida xavfsizlik madaniyati bu xizmatga xos bo'lgan xavfsizlik qadriyatlari, qarashlar, e'tiqodlar va xatti-harakatlar to'plami sifatida qaraladi. Ushbu omillarni tizimli ravishda baholash yong'in xavfsizligi operatsiyalarining samaradorligi va xavfsizligini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Bu baholash jarayoni uchun maxsus vositalar ishlab chiqilishi kerak, chunki umumiy xavfsizlik madaniyati baholash vositalari yong'in xizmati konteksti uchun har doim ham mos kelmasligi mumkin. Ushbu maxsus vositalar yong'in xavfsizligi xizmatining o'ziga xos xususiyatlarini, jumladan, xavf darajasini, ish sharoitlarini va xizmat ko'rsatuvchi xodimlarning psixologik va jismoniy holatini hisobga olishi lozim. Shuningdek, bunday vositalar orqali xavfsizlik madaniyati elementlarini baholash xavfsizlikni yaxshilash strategiyalarini ishlab chiqishda asos bo'lishi mumkin. Bu strategiyalar xavfsizlik qadriyatlarini mustahkamlash, xodimlarning xavfsizlik bo'yicha bilim va ko'nikmalarini oshirish hamda xavfsizlik xatti-harakatlarini rag'batlantirishga qaratilgan bo'lishi kerak.

Banduraning o'zaro determinizm modeliga asoslanib, AQSh yong'in xizmatidagi xavfsizlik madaniyati ikkita o'zgaruvchi to'plami orqali o'rganildi: Xavfsizlikni boshqarish tizimi va xavfsizlik bilan bog'liq xatti-harakatlar, ular birgalikda tashkilot xavfsizligi iqlimini bashorat qilishadi. Ushbu model boshqa yuqori xavfli, yuqori samarali tashkilotlarda muvaffaqiyatli qo'llanilgan. Banduraning o'zaro determinizm modeli, xavfsizlik madaniyatini o'rganishda juda samarali bo'lib, AQSh yong'in xizmatida ushbu model asosida xavfsizlik madaniyati ikki asosiy o'zgaruvchi to'plami orqali tahlil qilingan: xavfsizlikni boshqarish tizimi va xavfsizlik bilan bog'liq xatti-harakatlar. Bu o'zgaruvchilar birgalikda tashkilotning xavfsizlik iqlimini, ya'ni xodimlarning xavfsizlik masalalariga nisbatan munosabatlari va ularning xavfsizlik amaliyotlariga bo'lgan umumiy yondashuvlarini bashorat qilish uchun qo'llaniladi.

Xavfsizlikni boshqarish tizimi xavfsizlik bo'yicha siyosatlar, protseduralar, va monitoring mexanizmlarini o'z ichiga oladi, ular tashkilot xavfsizligini ta'minlashga qaratilgan. Xavfsizlik bilan bog'liq xatti-harakatlar esa xodimlarning xavfsizlik qoidalariga qanday rioya qilishlarini va ular xavfsizlik bo'yicha qanday qarorlar qabul qilishlarini aks ettiradi. Ushbu model boshqa yuqori xavfli, yuqori samarali tashkilotlarda ham muvaffaqiyatli qo'llanilgan bo'lib, xavfsizlik madaniyatini kuchaytirishda va xavfsizlik ko'rsatkichlarini yaxshilashda samaradorligini namoyon qilgan. Bu yondashuvning keng qo'llanilishi, xavfsizlikka oid tadbirlarning samaradorligini oshirish va xavfsizlikni boshqarishda yuqori natijalarga erishishda muhim omil bo'lishi mumkin.

Xavfsizlik madaniyati ko'pincha ko'p o'lchovli tushuncha sifatida tavsiflanadi. O'lchovlar odatda boshqaruv majburiyatini, xodimlarni jalb qilishni, xavfsizlik aloqasi va o'rganishga yo'naltirishni o'z ichiga oladi. Ushbu o'lchovlar xavfsizlik madaniyatining tizimli ko'rinishida o'zaro ta'sir qiluvchi elementlar sifatida ko'riladi. Xavfsizlik madaniyati, ko'p o'lchovli tushuncha sifatida, xavfsizlikni ta'minlashda bir nechta muhim elementlarni o'z ichiga oladi. Ushbu o'lchovlar orasida boshqaruv majburiyati (xavfsizlikka boshqaruv darajasida e'tibor berish va resurs ajratish), xodimlarni jalb qilish (xodimlarning xavfsizlikka faol ishtirokini ta'minlash), xavfsizlik aloqasi (samarali aloqa orqali xavfsizlik ma'lumotlarini uzatish va muhokama qilish), va o'rganishga yo'naltirish (doimiy ravishda xavfsizlik amaliyotlarini yaxshilash uchun tajribalardan o'rganish) kabilar mavjud. Bu o'lchovlar xavfsizlik madaniyatining tizimli ko'rinishida bir-biriga bog'liq elementlar sifatida qaraladi va ularning o'zaro ta'siri xavfsizlik madaniyatining umumiy samaradorligiga ta'sir qiladi. Masalan, boshqaruv majburiyati xodimlarni jalb qilishni kuchaytirishi mumkin, bu esa xavfsizlik aloqasini yaxshilaydi va natijada xavfsizlikka oid o'rganish jarayonlarini kuchaytiradi. Xavfsizlik madaniyatining bunday ko'p o'lchovli yondashuvi tashkilotlarga xavfsizlikni yaxshiroq boshqarish va xodimlarning xavfsizlikka bo'lgan munosabatlarini shakllantirishda yordam beradi.

Natijalar va muhokama

Yong'in xavfsizligini boshqarishni o'nta toifaga bo'lish uchun Delphi paneli yondashuvi qo'llanildi, ularning har biri yong'in xavfsizligining turli jihatlariga, masalan, xavflarni baholash, o'qitish va favqulodda vaziyatlarni rejalashtirishga qaratilgan. Ushbu usul statistik dalillarni yong'in hodisalari bilan bog'lash orqali yong'in xavfsizligi madaniyatini baholash va yaxshilashning tizimli usulini taqdim etadi (Baker va boshq., 2013). Delphi paneli yondashuvi yong'in xavfsizligini boshqarishni o'nta toifaga ajratish uchun samarali vosita hisoblanadi. Ushbu yondashuvda yong'in xavfsizligining turli jihatlarini, masalan, xavflarni baholash, xodimlarni o'qitish, va favqulodda vaziyatlarni rejalashtirish kabi muhim sohalar e'tiborga olinadi. Har bir

toifa yong'in xavfsizligi madaniyatini yaxshilashda o'ziga xos rol o'ynaydi. Bu usul, shuningdek, yong'in xavfsizligi madaniyatini baholash va yaxshilash uchun tizimli yondashuvni taqdim etadi. Delphi paneli yondashuvi yordamida yig'ilgan statistik dalillarni yong'in hodisalari bilan bog'lash orqali tashkilotlar xavfsizlik madaniyatining zaif tomonlarini aniqlash va ularni yaxshilash uchun aniq choralarni belgilash imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu yondashuv xavfsizlik amaliyotlarini muntazam ravishda yangilash va yaxshilashda muhimdir.

Tizimli fikrlash tushunchalarining xavfsizlik madaniyatiga integratsiyalashuvi turli tashkiliy komponentlar o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning murakkabligini va ular xavfsizlik natijalariga qanday hissa qo'shishini ta'kidlaydi. Ushbu yondashuv insoniy, texnologik, tashkiliy va madaniy omillar o'zaro bog'liq bo'lgan xavfsizlik madaniyatini yaxlit tushunishga urg'u beradi. Tizimli fikrlash tushunchalarining xavfsizlik madaniyatiga integratsiyalashuvi tashkilot ichidagi turli komponentlar o'rtasidagi murakkab o'zaro munosabatlarni chuqurroq tushunishga imkon beradi. Bu yondashuv, insoniy omillar (xodimlarning munosabatlari, xatti-harakatlari), texnologik omillar (uskunalar, texnologiyalar), tashkiliy omillar (tuzilma, siyosatlar) va madaniy omillar (umumiy qadriyatlar, e'tiqodlar) o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni o'rganib, xavfsizlik natijalariga qanday ta'sir ko'rsatishini aniqlashga yordam beradi. Bu yondashuv xavfsizlik madaniyatini yaxlit ko'rinishda tahlil qilishga imkon beradi va har bir omilning o'zaro ta'siri tufayli xavfsizlikning umumiy darajasi qanday shakllanishini aniqlashda muhim ahamiyatga ega. Shunday qilib, tizimli fikrlash xavfsizlik madaniyatini yaxshilash bo'yicha aniq strategiyalarni ishlab chiqishga yordam beradi, chunki u faqat bir qator izolyatsiyalangan choralarni emas, balki tashkilotning barcha komponentlari o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni hisobga oladi.

Yong'in xavfsizligi madaniyatining falsafiy tadqiqi kengroq tashkiliy va xavfsizlikni boshqarish nazariyalari bilan chuqur bog'langan. Xavfsizlik madaniyatini tushunish va o'lchash uchun turli modellar va tasniflar taklif qilingan, ayniqsa yong'in xizmatlari kabi yuqori xavfli muhitlarda. Ushbu ramkalar xavfsizlik madaniyatining tizimli xususiyatini va xavfsizlik natijalarini yaxshilashga ko'p qirrali yondashuvning muhimligini ta'kidlaydi.

Yong'in xavfsizligi madaniyatini ijtimoiy-falsafiy tadqiqot obyekti sifatida o'rganish, jamiyatning xavfsizlik bilan bog'liq muammolarni qanday tushunishi, ularni qanday yondashishi va bunday muammolarni hal qilishda qaysi madaniy, ijtimoiy va ma'naviy qadriyatlarga tayanishini tahlil qilishni o'z ichiga oladi.

Yong'in xavfsizligi madaniyati, keng ma'noda, insonlarning yong'inlarning oldini olish, ularga tayyorgarlik ko'rish va yong'in sodir bo'lganda to'g'ri harakat qilishga oid bilim, ko'nikma va odatlarini o'z ichiga oladi. Bu madaniyat nafaqat texnik bilim va mutaxassislarining

o'rgangan tajribalarini o'z ichiga oladi, balki keng jamoatchilikning bu sohadagi munosabati, ma'naviy va ijtimoiy qadriyatlari bilan ham bog'liqdir.

Jamiyatdagi ma'naviy qadriyatlar va ijtimoiy normalar, yong'in xavfsizligi madaniyatining shakllanishi va uning amaliyotiga katta ta'sir ko'rsatadi. O'zaro yordam, jamoaviylik va mas'uliyat hissi, bu sohada muhim ahamiyatga ega.

Yong'in xavfsizligi madaniyatining rivojlanishida ijtimoiy ongning o'rni katta. Ommaviy axborot vositalari, ta'lim muassasalari va ijtimoiy tarmoqlar, odamlarning yong'in xavfsizligiga bo'lgan munosabatini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi.

Yong'in xavfsizligi madaniyatining mustahkamlanishi uchun ijtimoiy institutlar (maktablar, oilalar, ish joylari) muhim rol o'ynaydi. Bu yerda davlat, NNTlar va xususiy sektorlarning hamkorligi alohida ahamiyatga ega.

Yosh avlodni yong'in xavfsizligi bo'yicha to'g'ri va to'laqonli ma'lumot bilan ta'minlash, ularni bu sohada tayyorlash muhim vazifalardan biridir. Bu ta'lim jarayonida insonlarga faqatgina texnik bilim berish emas, balki ularning xavfsizlikka bo'lgan shaxsiy mas'uliyatini ham shakllantirish kerak.

Madaniyatni falsafiy nuqtai nazardan tahlil qilish, insonning tabiatga, oilaga, jamiyatga va o'zining shaxsiy xavfsizligiga bo'lgan munosabatini chuqurroq tushunishga imkon beradi. Bu yondashuv, yong'in xavfsizligi madaniyatini jamiyatning umumiy madaniy muammosi sifatida qarashga imkon beradi.

Yong'in xavfsizligi madaniyatini ijtimoiy-falsafiy tadqiqotlar doirasida o'rganish, jamiyatning xavfsizlikka bo'lgan munosabatini va uning madaniy, ma'naviy qadriyatlari asosida qanday shakllanishini yaxshiroq tushunishga yordam beradi. Bu esa, kelgusida yong'in xavfsizligi madaniyatini mustahkamlash va jamiyatda xavfsizlik meyorlarini yuqori darajada saqlash uchun muhimdir.

Yong'in xavfsizligi madaniyati – ijtimoiy-falsafiy tadqiqot obyekti sifatida mavzusi bo'yicha bir qancha tadqiqotlar mavjud bo'lib, ular yordamida yong'in xavfsizligi madaniyatini ijtimoiy va falsafiy nuqtai nazardan o'rganish mumkin.

G. Spinardi va boshqalar (2017) tomonidan olib borilgan tadqiqotda yong'in xavfsizligi regulatsiyasi bilan bog'liq sotsiologik masalalar muhokama qilingan. Unda jamiyatdagi yong'in xavfini kamaytirishda regulatsiyaning ahamiyati va yong'in xavfsizligi bo'yicha bilimlarning jamiyatda qanday tarqalishi haqida so'z yuritilgan. G. Spinardi va boshqalarning (2017) tadqiqotida yong'in xavfsizligi regulatsiyasiga oid muhim sotsiologik masalalar muhokama qilingan. Ushbu tadqiqotda jamiyatda yong'in xavfini kamaytirishda regulatsiyaning ahamiyati va yong'in xavfsizligi bo'yicha bilimlarning jamiyatda qanday tarqalishi haqida fikr yuritilgan.

Tadqiqotchilar, jamiyatda yong'in xavfini kamaytirish uchun samarali regulyatsiyalarni joriy qilish muhim ekanligini ta'kidlaganlar. Ular regulyatsiyalar va ularning amalga oshirilishi orqali odamlarning yong'in xavfsizligiga nisbatan tushunchalari va yondashuvlari shakllantirilishini ko'rsatgan. Bundan tashqari, tadqiqotda yong'in xavfsizligi bo'yicha bilimlarning jamiyatda keng tarqalishi va ularning ko'pchilik tomonidan qabul qilinishi muhim ekanligiga urg'u berilgan. Shu tariqa, tadqiqotning asosiy xulosasi shundaki, yong'in xavfini kamaytirishda faqat regulyatsiyalar emas, balki bu regulyatsiyalarning samaradorligini oshirish uchun jamiyatda yong'in xavfsizligi to'g'risidagi bilimlar va tushunchalarni keng tarqatish ham muhimdir.

Maren Mallod Daniyel va boshqalar (2020) o'tkazgan tadqiqotda yong'in xavfsizligi va boshqa ijtimoiy-texnik masalalarni tadqiq qilish uchun falsafiy asoslar muhokama qilingan. Unda tadqiqot metodlari va falsafiy pozitsiyalar tahlil qilingan (Daniel et al., 2020). Maren Mallod Daniyel va boshqalarning (2020) tadqiqoti yong'in xavfsizligi va boshqa ijtimoiy-texnik masalalarni tadqiq qilish uchun falsafiy asoslarni o'rganishga bag'ishlangan. Ushbu tadqiqotda jamiyatdagi yong'in xavfsizligi kabi kompleks masalalarni tadqiq qilish uchun turli metodologik yondashuvlar va falsafiy pozitsiyalar muhokama qilingan. Tadqiqotda tadqiqotchilar yong'in xavfsizligini o'rganishda qo'llaniladigan metodlarning falsafiy asoslarini tahlil qilishgan. Buning doirasida ular ijtimoiy-texnik masalalarning ko'p qirraliligini hisobga olgan holda turli tadqiqot yondashuvlari (masalan, konstruktivizm, realizm, fenomenologiya) va ularning munosabatlarini ko'rib chiqqanlar.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, yong'in xavfsizligi madaniyatini ijtimoiy va falsafiy tadqiqot obyekti sifatida o'rganish, keng ko'lamli va turli falsafiy va sotsiologik metodlarni o'z ichiga olgan tadqiqotlarni talab qiladi. Bu yondashuv xavfsizlik madaniyatini yanada chuqurroq tushunishga va uni jamiyatda mustahkamlashga yordam beradi.

Birinchidan, falsafiy asoslar bu yerda asosiy rol o'ynaydi, chunki xavfsizlik madaniyati inson ongi va jamiyat madaniyati bilan chambarchas bog'liqdir. Falsafiy tadqiqotlar xavfsizlik madaniyatining inson ongida qanday shakllanishi, uning axloqiy, etik jihatlari va uning jamiyat taraqqiyotiga qanday ta'sir qilishi kabi masalalarni ko'rib chiqadi. Bu o'rganish jarayonida xavfsizlik madaniyatining mustahkamlanishi uchun zarur bo'lgan axloqiy qadriyatlar va insoniy munosabatlar tahlil qilinadi.

Ikkinchidan, sotsiologik yondashuvlar esa xavfsizlik madaniyatini jamiyatda tarqalishi, uning ijtimoiy munosabatlar va ijtimoiy tizimlarga ta'sirini tadqiq qiladi. Sotsiologiya, xavfsizlik madaniyatining turli ijtimoiy guruhlar o'rtasida qanday tarqalishi, uning norma va qoidalar sifatida qabul qilinishi va jamiyatning turli tabaqalarida xavfsizlik madaniyatiga bo'lgan

munosabatlarni o'rganadi. Bu tadqiqotlar natijasida jamiyatning turli sohalarida xavfsizlik madaniyatini yaxshilash bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqilishi mumkin.

Uchinchidan, havfsizlik madaniyatining turli sohalaridagi ahamiyati o'rganilishi esa, xavfsizlik madaniyatining nafaqat qurilish, sanoat, ta'lim yoki tibbiyot kabi sohalarida, balki kengroq kontekstda – ijtimoiy, madaniy va siyosiy sohalarida ham o'rni va ahamiyatini ko'rsatish uchun zarur. Bu turli sohalarida xavfsizlik madaniyatini rivojlantirish, uni turli kontekstlarda samarali qo'llash imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar royxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitusiyasi. –T: «Adolat», 2023. –114 b.
2. O'zbekiston Respublikasining Mehnat Kodeksi. –T.: Adolat, O'zbekiston, 2021. -296 b.
3. O'zbekiston Respublikasining Oila Kodeksi. –T.: Adolat, O'zbekiston, 2021. -204 b.
4. Mirziyoyev SH. Erkin va farovon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. –T.: O'zbekiston, NMIU, 2016.
5. Mirziyoyev SH. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. –T.: «O'zbekiston». 2017. –48 b.
6. Teshaboyev M.M “Ijtimoiy adolat huquqiy-falsafiy tushuncha va ijtimoiy-siyosiy g'oya sifatida” // Scientific Bulletin of NamSU-Научный вестник НамГУ-NamDU ilmiy axborotnomasi–2023-yil (09.00.00.№ 24).
7. Teshaboyev M.M “Ijtimoiy adolatni huquqiy-falsafiy muammo sifatida o'rganish zarurati” // Scientific Bulletin of NamSU-Научный вестник НамГУ-NamDU ilmiy axborotnomasi–2023-yil / 328-330b (09.00.00.№24).
8. Teshaboyev M.M “Contemporary problems and philosophical and legal support of social Justice in society.” // Remie. Multidisciplinary Journal of Education Research. 2022 Hipatia Press, ISSN:2014-2862. -P 46-50
9. Teshaboyev M.M “ Historical-conceptual analysis of equality and social justice in islamic teaching” // Frontline social sciences and history journal / july 07, 2023 / 26-33 p
10. Волков А.А. Безопасность жизнедеятельности человека. — Москва: Юрайт, 2019. — С. 132.
11. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0925753509002069>
12. https://www.researchgate.net/publication/371866707_safety_culture_and_its_measurement_methods_in_the_fire_service